

MARLENA KAMECKA

ZARYS BIOGRAFII JANA FILIPA CAROSIEGO (1744–1799) W ŚWIETLE DOKUMENTÓW RODZINNYCH

DOI: 10.15290/sp.2015.23.03

Słowa kluczowe: kustosz, geolog, mineralog, Rzeczypospolita w XVIII w.

Druga połowa XVIII w. niosła zapotrzebowanie na zorganizowanie programu ekonomicznego, który miał na celu usprawnić polską gospodarkę. Pierwszy rozbiór Polski przyniósł ogromne straty w budżecie państwa. Austria, dokonując aneksji ziemi ówczesnej Rzeczypospolitej, zagarnęła dochodowe dla koniunktury kraju wielicko-bocheńskie żupy solne. Wzmocnienie gospodarki i zwiększenie dochodów skarbu stało się czynnikiem pierwszoplanowym. Szczególną inicjatywą w tym kierunku wykazał się król Stanisław August Poniatowski, który podjął szereg inicjatyw podźwignięcia z anarchii i chaosu polskiego górnictwa. Jedną z nich było powołanie służby geologicznej, złożonej w dużej mierze ze ściągniętych z zagranicy cudzoziemców, której celem było zaangażowanie ich do prac terenowych (wśród przybyłej fali emigrantów, wyspecjalizowanych w dziedzinie geologii, upatrujemy Jana Filipa Carosiego¹). Wraz z podjęciem prac górniczych rosła potrzeba skoordynowania wysiłku, wymiany doświadczeń oraz zrzeszania się w ramach zespołowej współpracy w licznych ośrodkach myśli naukowej. Zainteresowania naukowo-przyrodnicze były w Rzeczypospolitej zjawiskiem powszechnym, zwłaszcza wśród szlachty. Polscy podróżnicy podczas odbywanych wojaży zagranicznych często wstępowali w szeregi tamtejszych najwybitniejszych instytucji rozwoju nauki światowej, dzięki którym mogli być na bieżąco z nowoczesnymi zasadami stratygrafii oraz nurtami oświeceni-

---

¹ *Najnowsze poszukiwania soli w Królestwie Polskim*, „Kurier Warszawski” 1880, nr 181, s. 1.

wymi państw europejskich. Za pośrednictwem obieżyświatów nowe prądy docierały do ówczesnej Rzeczypospolitej, która, obserwując technologiczny postęp cywilizacyjny rolniczych krajów zachodnich, przyjęła podobne strategie naśladowcze. Standardy modernizacyjne praktykowane w państwach Europy Zachodniej na ziemiach polskich mieli zainicjować ściągnięci przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego odpowiedni fachowcy. W ramach zamierzonej misji industrializacyjnej polskiego górnictwa szerzej zaczęto interesować się dziedziną geologii i możliwościami wydobywania pożądanego kruszców. Niezbędnym elementem tej polityki był proces gromadzenia zbiorów dokumentujących walory przyrodnicze polskich regionów oraz organizacji towarzystw naukowych, umożliwiających wymianę wiedzy i stanu badań między naukowcami minionej epoki².

Życie Jana Filipa Carosiego, szlachcica włoskiego, zostało już opisane w wielu periodykach. Jednak nie zostało ono ukazane przez pryzmat jego korzeni rodzinnych. O pochodzeniu przodków Jana Filipa możemy się dowiedzieć z oryginalnych dokumentów, które aktualnie znajdują się w archiwum prywatnym jego prapraprawnuczki – p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej z Babic. Pani Gwiazdowska troskliwie przechowuje następujące dokumenty: akt ślubu z 1742 r. rodziców Jana Filipa – Piusa i Marianny Julii z Massuccich Carosi, list z 1772 r. napisany do Marianny Julii z Massuccich Carosi przez jej szwagra – Juliusza Cezara Carosiego, intercyzę z 1790 r. zawartą między Janem Filipem a jego przyszłą małżonką Ludowiką Aleksandrą Gruszczyńską oraz testament z 1800 r. Ludowiki Aleksandry z Gruszczyńskich Carosi. W jej zasobie znajdują się także inne archiwalia związane z życiem polonizowanej włoskiej rodziny, które uzupełniają luki w biogramie naszego bohatera. Do tych materiałów należą: odpis nadania Janowi Filipowi szarży i patentu oficerskiego z 1776 r. oraz inwentarz spisany po śmierci Włocha. Natomiast w księgach zejścia parafii Wodynie znajdują się: akt zgonu Jana Filipa oraz akt zgonu jego matki Marianny Julii (p. Gwiazdowska dysponuje skanami tych dokumentów).

Losy rodziny szlacheckiej naszego bohatera niestety są enigmatyczne. Odsłaniają przed czytelnikami duchowy świat wielowiekowej kultury i tradycji rodu Carosich. Familia Carosi wywodziła się z Velletri³, miasta położonego w regionie Lacjum, w prowincji Rzym. O szlacheństwie Jana Filipa świadczyły chociażby stawiane przed jego nazwiskiem przedrostki

² Z. Mizigier, *Powstanie i rozwój Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Część I*, Warszawa 1977, s. 1.

³ G. B. Crollanza, *Dizionario Storico-Blasonico delle Famiglie Nobili e Notabili Italianae*, vol. I, Bologna 1886, s. 242.

Jan Filip Carosi, Muzeum Diecezjalne w Siedlcach,
fot. Joanna z Moraczewskich Gwiazdowska

de lub von, które można zauważyć przy jego niemieckich i francuskich dziełach. Nasz bohater oraz jego przodkowie posługiwali się formą zapisu nazwiska Carosi pisanego przez jedno „s”, natomiast już przyszłe pokolenia Jana Filipa stosowały inny jego zapis, wyrażany przez dwa „ss” (Carossi). Jan Filip urodził się 18 maja w 1744 r. w Rzymie jako syn Piusa i Marianny Julii Carosi z domu Massucci. Matka – córka Aloiso Massucciego, była parafianką rzymskiego kościoła św. Apolinarego, natomiast ojciec – syn Sebastiana, zamieszkiwał teren kościoła św. Wawrzyńca (San Lorenzo in Damaso) w Rzymie. Rodzice Jana Filipa ślub wzięli 28 lutego 1742 r. Zgodnie z tradycją ceremonia odbyła się w kościele parafialnym małżonki, podówczas w bazylice św. Apolinarego przy Termach⁴. Jak można sądzić, ojca łączyły bliskie kontakty z Państwem Kościelnym. Nowe światło na ten temat rzuca zachowany w oryginale, sięgający najdalej wstecz i zawierający wiele cennych informacji genealogicznych, list napisany przez Juliusza Cezarego Carosiego – brata Piusa Carosiego. Z treści listu wnika, że większość członków rodziny Jana Filipa sprawowała wysokie funkcje w administracji kościelnej Rzymu. Juliusz Cezar pełnił cywilne posługi w służbie generalnego kardynała wikariusza Rzymu, Marcantonio Colonna, a ich stryj Salvatore był kanonikiem kurii rzymskiej. Niezwykle ważną postacią z rodu Carosich XVI w. był Justyn Carosi – notariusz mianowany w okresie pontyfikatu Aleksandra VI na Stolicę Piotrową⁵.

Jan Filip prawdopodobnie wychował się bez ojca, którego dosyć wcześnie stracił. Wraz z matką około 1746 r. opuścił Rzym i zamieszkał w Saksonii. Matka jego – Marianna Julia, wkrótce znalazła zatrudnienie jako przełożona dam dworu drezdeńskiego. Nieznane są przyczyny podjęcia przez rodzinę decyzji o opuszczeniu ojczyzny ani powołania Marianny Julii na dwór Augusta III. Można przypuszczać, że podróż do dóbr saksońskich wiązała się ze śmiercią jej męża i znalezieniem nowego zatrudnienia. Nie wiemy jednak, z czyją referencją została skierowana na dwór drezdeński. Swoje młodzieńcze lata Jan Filip spędził w Dreźnie, tam także otrzymał podstawy wykształcenia. Zapewne podczas pobytu na dworze saskim zrodziły się jego pasje związane z geologią. Bowiem król August III posiadał bogato wyposażony

⁴ *Akt małżeństwa Piusa Carosiego i Marianny Julii Massucci* w zbiorach prywatnych p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

⁵ List z 1772 r. Juliusza Cezarego Carosiego do Marianny Julii z Massuccich Carosi w zbiorach prywatnych p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

gabinet historii naturalnej. Niemniej można przypuszczać, że na dworze królewskim nasz bohater otrzymał staranne wykształcenie, które zapewniła mu jego matka. Swoją wiedzę uzupełnił studiami na Uniwersytecie w Lipsku, czerpiąc nauki z zakresu mineralogii i geologii. „Immatrykulował się na uczelni 30 maja 1764 roku, jako Romanus”⁶. Podczas studiów najprawdopodobniej zainteresował się systematyczną identyfikacją i klasyfikacją minerałów. Ukończonej przez niego edukacji przed rokiem 1770 nie uwieńczył żaden dyplom – takie informacje również odsłonił Ignacy Z. Siemion⁷. Wynik ten mógł być spowodowany częstymi wypadami badawczymi Jana Filipa, w wyniku których nie udało mu się wygospodarować czasu na naukę. Prace badawcze prowadził wówczas m.in. we Freibergu należącym do władców saksońskich, wywodzących się z dynastii Wettinów⁸. Lipski ośrodek nauk przyrodniczych o wieloletniej tradycji zapewniał uczynom studia na wysokim poziomie. Nasz bohater w trakcie studiów nawiązał trwałe kontakty z niemieckimi myślicielami ówczesnych czasów, którzy niewątpliwie wywarli wpływ na jego zainteresowania. Siemion wskazał, że osobą taką mógł być wieloletni profesor i dziekan Wydziału Medycznego Uniwersytetu w Lipsku, Christian Gottlieb Ludwig. Rozważania Siemiona wydają mi się słuszne, tym bardziej, że Gottlieb był opiekunem zbiorów mineralogicznych Królewskiego Muzeum w Dreźnie. Podczas studiów lipskich Jan Filip znajomości zadzierzgnął także z niemieckim geologiem i przyrodnikiem, Nathanaelem Gottfriedem Leske. Leske od 1775 r. był profesorem historii naturalnej na uniwersytecie w Lipsku. Utrzymywał kontakty korespondencyjne z Janem Filipem, który na ten czas był absolwentem lipskiej uczelni. W czasopiśmie naukowym „Leipziger Magazin zur Naturkunde”⁹, którego był redaktorem, zamieszczał listy traktujące o zasługach naszego bohatera oraz na łamach tego wydawnictwa dokonywał szeregu recenzji jego dzieł. Badaniami geologicznymi Włocha zainteresowani byli też inni znani redaktorzy wydawnictw, w tym Lorenz Crell¹⁰, który dokonując streszczenia jego dziełka pt. *Sur la la-generation du silex et du quartz en partie. Observation faites en Pologne* (Kraków

⁶ I. Z. Siemion, *Jeszcze raz o rodowodzie Jana Filipa Carosiego (Karozege)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2004, nr 49, s. 118.

⁷ Tamże.

⁸ J. Jasiuk, *Symposium ICOFHTEC na temat historii górnictwa i hutnictwa*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1979, nr 24, s. 228.

⁹ Pełny tytuł czasopisma: „Leipziger Magazin zur Naturkunde, Mathematik und Oekonomie”, herausgegeben von E.B. Funk, N.G. Leske und C.F. Hindenburg”, Leipzig und Dessau.

¹⁰ Por. *Die neuesten Entdeckungen in der Chemie. Gesammelt von D. Lorenz Grell*, 12 Th., Leipzig 1784, s. 230–237.

1783), traktującego o genezie powstawania krzemieni, pozytywnie przyjął poglądy Jana Filipa. Jego tezy również z aprobatą przyjęła redakcja wydawanego w Gotha czasopisma pt. „Magazin für das Neueste aus der Physik und Naturgeschichte”¹¹. Szczegółowe informacje na temat rezonansu w środowisku niemieckim publikacji Jana Filipa ujawnił w swoim artykule Ignacy Z. Siemion¹².

Do Polski Jan Filip Carosi zawiątał po pierwszym rozbiórce Polski. Już w 1774 r. fachowiec królewski badał wychodnie z piaskowców wraz z rudami żelaza w okolicach Gielniowa w Kieleckiem¹³. Studia terenowe Jana Filipa, przeprowadzone wraz ze Stanisławem Okraszewskim¹⁴, miały na celu powołanie Komisji Kruszcowej, której zadaniem było odszukanie i rozpoznanie krajowych możliwości wydobycia rud metali i soli kamiennej. Dochody uzyskane z pozyskania tych surowców mineralnych miały rozwiązać problemy finansowe Rzeczypospolitej. Dokonania Carosiego dla górnictwa krajowego zyskały uznanie Poniatowskiego. Z uwagi na ogromną wiedzę i doświadczenie z dziedziny mineralogii otrzymał z nominacji króla urząd nadzorca gabinetu historii naturalnej, ulokowanego na Zamku Warszawskim.

Carosi w początkowym okresie pobytu w Polsce związał się z warszawskim środowiskiem skupionym wokół króla. Zajmował się głównie zbieraniem i kolekcjonowaniem zbiorów geologicznych m.in. z okolic podwarszawskich Młocin, analizowaniem piśmiennictwa dawnych przyrodników oraz gromadzeniem informacji odnośnie zbiorów będących w posiadaniu prywatnych kolekcjonerów. Rezultatem tych prac była opublikowana w językach niemieckim i francuskim rozprawa pt. *Essai d'une lithographie de Młocin écrit à Varsovie en 1777*¹⁵. Przede wszystkim zawarł w niej dokładne opisy młocińskich skamieniałości, sporządzone w sposób usystematyzowany i według nomenklatury Lineuszowskiej¹⁶. Carosi w nowo obranej ojczyźnie nie opuszczał żadnej okazji, by uczestniczyć w życiu kulturalnym i patriotycznym. Już w 1775 r. współdziałał z Królewsko-Pruskim Towarzystwem Miłośników

¹¹ „Magazin für das Neueste aus der Physik und Naturgeschichte”, Gotha 1784, Bd 2, St. 3, 171–175.

¹² I. Z. Siemion, dz. cyt., s. 118–120.

¹³ J. Róziewicz, *O Janie Filipie Carosim: Na marginesie artykułu Ignacego Z. Siemiona*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1975, nr 20, s. 224.

¹⁴ Stanisław Samuel Okraszewski – alchemik, geolog w służbie królewskiej Stanisława Augusta Poniatowskiego, od 1779 roku kustosz gabinetu historii naturalnej.

¹⁵ J. Róziewicz, dz. cyt., s. 225.

¹⁶ A. Waga, *O Janie Filipie Karozym (de Carosi) i Karolu Pertesie (de Perthées), dwóch naturalistach polskich pod Stanisławem Augustem*, „Biblioteka Warszawska” 1843, t. IV, s. 194.

Przyrody¹⁷. Na przełomie lat 1776–1777 stał się pełnym werwy aktywistą prywatnego Berlińskiego Towarzystwa Badaczy Natury¹⁸. Chcąc dążyć za nowymi hasłami umysłowymi, związał się w 1784 r. z Towarzystwem Miłośników Przyrody w Gdańsku, które także oddziaływało na polski ruch intelektualny okresu stanisławowskiego. Dostojnymi protektorami owej instytucji, z którymi zetknął się nasz bohater byli m.in.: nominat na stanowisko dyrektora mennicy państwowej – hr. August Moszyński, podkanclerzy litewski, współtwórca Komisji Edukacji Narodowej – Joachim Chreptowicz, profesor historii i przyrody w Szkole Rycerskiej – Jan Chrzyciel Dubois. W toku zebrań w przeciągu całego roku 1784 ocenie podległy jego zebrane kolekcje mineralogiczne¹⁹. Carosi, wstępując w jego szeregi, mógł wymieniać się doświadczeniami i wiedzą z innymi członkami zagranicznych towarzystw naukowych. Być może właśnie z ramienia tego Towarzystwa Carosi nawiązał kontakty z Cesarską Akademią Nauk w Petersburgu. Do niej przecież przesyłał swoje zbiory i ich analizy. W 1786 r. petersburska akademia przyjęła go w poczet członków korespondentów. To wyróżnienie zawdzięczał przede wszystkim wydanym książkom oraz ciekawej kolekcji skał i minerałów²⁰.

W drugiej połowie XVIII w. w ruchu naukowym na terenie Warszawy istotną rolę odegrali obcokrajowcy, zwłaszcza niemieccy przyrodnicy. Ciekawość poznawania otaczającej rzeczywistości zadecydowała o wstąpieniu Carosiego w 1777 r. w szeregi Towarzystwa Fizycznego. W stowarzyszeniu fachowiec królewski współpracował z poszczególnymi członkami inteligencji zawodowej: założycielem – Janem Chrzycielem Dubois de Jancigny, hr. Augustem Moszyńskimi, generałem Podola – Adamem Czartoryskim, późniejszym marszałkiem wielkim koronnym – Michałem Mniszewem, pisarzem wielkim litewskim – Ignacym Potockim i z bratankiem królewskim – księciem Stanisławem Poniatowskim. Do częstych gości Towarzystwa należeli także: architekt budownictwa wodnego – Jan Ferdynand Nax, chemik Stanisław Okraszewski, lekarz Jan Boeckler, dyrektor Korpusu Kadetów – Krzysz-

¹⁷ J. Gągol, *Mniej znani prekursorzy świętokrzyskiej geologii*, <http://www.institut-genealogii.com.pl/index.php?mod=artykuly&id=2&itemid=164>, dostęp: 28.10.2015.

¹⁸ I. Z. Siemion, *Jan Filip Carosi (1744–1801): Szkic biograficzny*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1974, nr 19, s. 499.

¹⁹ M. Czerniakowska, *Jan Uphagen (1731–1802) bibliofil i miłośnik nauk przyrodniczych*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” Warszawa 2002, nr 47, s. 112.

²⁰ J. Róziewicz, Z. Wójcik, *Listy Jana Filipa Carosiego do Cesarskiej Akademii Nauk w Petersburgu*, „Prace Muzeum Ziemi. Prace z Zakresu Historii Nauk Geologicznych”, seria C, z. 21, Warszawa 1976, s. 36.

tof Pfleider oraz współpracownik KEN i sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych – Grzegorz Piramowicz. Należy w tym miejscu odnotować, że Carosi na pierwszym posiedzeniu Towarzystwa Fizycznego w 1778 r. zdał raport ze swojej podróży po południowych województwach ówczesnej Rzeczypospolitej²¹.

Specjalista królewski doskonale zdawał sobie sprawę z zapotrzebowania na słowo drukowane, jakie niosła ze sobą nowa epoka. Dlatego podjął się w 1777 r. zadania napisania podręcznika z zakresu przyrodoznawstwa. Projekt w zamyśle miał dostarczyć cennego źródła wiedzy dla szkół narodowych. Carosi postanowił zredagować go wspólnie z Janem Chrzycielem Dubois, a później z Okraszewskim. Opracowany przez nich prospekt zyskał akceptację członków KEN i został nagrodzony. Zamierzony cel jednak nie został osiągnięty z uwagi na niespodziewany wyjazd obu współautorów²². W konsekwencji Carosi podjął ostateczną decyzję o zaniechaniu pisania podręcznika. Kontynuację prac uniemożliwił mu brak odpowiedniej literatury z zakresu fizjografii naszego kraju²³.

Ważną rolę w jego życiu odegrał nadworny malarz Marcello Bacciarelli, u którego mieszkał w Warszawie. Informacje o tym uzyskujemy z zachowanego tekstu źródłowego²⁴. W roku 1777, jak oświadczył Bernoulli, w gospodarstwie domowym Bacciarellego znajdowała się znaczna część zbiorów Stanisława Augusta Poniatowskiego, którą otrzymał Carosi w celu jej uporządkowania²⁵. Być może właśnie Carosi za protekcją Bacciarellego dostał się na dwór królewski. Rekomendację u króla mogła mu także wywalczyć jego matka, która będąc kustoszką dworu drezdeńskiego, miała szerokie kontakty międzynarodowe. W Warszawie Carosi miał także styczność z innymi uznanymi osobistościami. Z relacji Bernoullego wynika, że Włoch gościł w gmachu kadetów u państwa Zernitz, jedząc wspólny obiad z hr. Augustem Moszyńskim, z tajnym radcą króla – Ernestem Kortum, a także z matematykiem szwajcarskim, bibliotekarzem i członkiem KEN – Szymonem Lhuillierem²⁶. W kontakcie pozostawał również z Małachowskimi²⁷.

²¹ S. Smoleński, *Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce wieku XVIII*, Warszawa 1887, s. 41.

²² J. Róziewicz, dz. cyt., s. 224.

²³ Z. Fedorowicz, *Zarys rozwoju fizjografii Polski ze szczególnym uwzględnieniem faunistyki (od czasów najdawniejszych do roku 1918)*, „Memorabilia Zoologica” 1963, z. 10, s. 65.

²⁴ J. Bernoulli, *Podróż po Polsce, 1778*, [w:] *Polska Stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. W. Zawadzki, t. I, Warszawa 1963, s. 383.

²⁵ J. Róziewicz, dz. cyt., s. 226.

²⁶ J. Bernoulli, dz. cyt., s. 237.

²⁷ J. Szczepański, *Modernizacja górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim w I połowie XIX wieku. Rola specjalistów niemieckich i brytyjskich*, Kielce 1997, s. 184.

Wspomnieć także należy, iż Carosi, jako osoba ciesząca się licznymi przymiotami umysłu, należał jak wielu uczonych tamtej epoki do ruchu wolnomularskiego. Znajdujemy go wśród członków dwóch łóz – „Przesąd Zwycięzony” (1786, Kraków)²⁸ i „Göttin von Eleusis” (1780, Warszawa)²⁹.

Jako mecenas gabinetu historii naturalnej króla, Carosi w dniu 17 września 1776 r. otrzymał patent oficerski i rangę kapitana w regimencie hetmana litewskiego – Michała Kazimierza Ogińskiego³⁰. Specjalista królewski nie miał etatu wojskowego, dysponował wspomnianą nominacją i tytułem z racji pełnionych funkcji na dworze królewskim. W zbiorach prywatnych rodziny Carosi zachowały się odpisy nadania szarży i patentu oficerskiego z 1776 r. Państwo Carosi dysponowali również oryginalnymi dokumentami, jednak prawnuk Carosiego – Władysław Carosi, oddał je do Muzeum Wojska Polskiego i do dziś wzbogacają zasób tej instytucji³¹.

W latach 1777–1788 Carosi podjął prace górnicze w Małopolsce i księstwie siewierskim³². Przeprowadzone przez niego studia geologiczne na tych obszarach uwieńczone zostały awansem na dyrektora górnictwa Rzeczypospolitej i w tym charakterze wydelegowano go w malowniczą podróż po zachodnio-południowych połaciach Polski. Wyprawę zorganizowano w latach 1778–1782³³. Zainicjował ją i sfinansował król Stanisław August Poniatowski. Prace rekonesansowe podjęte na tych terenach miały jedynie charakter doraźny i opierały się na wywiadzie z miejscową ludnością. Wypad ten Carosi uwiecznił kolejną lekturą: *Reisen durch verschiedene polnische Provinzen, mineralogischen und anderen Inhalts* [Podróże po różnych prowincjach Polski, obserwacje mineralogiczne i inne]. Druk ten w formie listów zredagowanych do hr. Moczyńskiego i innych przyjaciół ukazał się w dwóch tomach (pierwszy w 1781, drugi zaś w 1784 r.). W dziele tym autor opisał obserwacje z odbytych podróży naukowych oraz odwołał się do kwestii społecznych, gospodarskich, dydaktycznych i obywatelskich.

²⁸ S. Załęski, *O masonii w Polsce*, Kraków 1889, s. 107.

²⁹ S. Małachowski-Lempicki, *Wykaz polskich łóz wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738–1821*, *Archiwum Komisji Historycznej*, t. XIV, Kraków 1930, s. 183.

³⁰ *Odpis nadania J. F. Carosiemu szarży i patentu z 1776 roku*, zbiory prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

³¹ Informacja od p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

³² E. Sołtysik, dz. cyt.

³³ S. Peplowski, *Galiciana 1778–1812*, Lwów 1896, s. 4.

Około 1779 r. dyrektor górniczy osiadł w podkrakowskiej Mogile³⁴. Zamieszkując ten teren, przez sześć lat (1779–1785) kierował w Krzesławicach szybem poszukiwawczym soli kamiennej³⁵. Poszukiwania soli nie trwały zbyt długo, gdyż w 1786 r. szyb zalała woda i całe przedsięwzięcie upadło. Carosi, wiążąc duże nadzieje z możliwością wydobycia większych złóż soli kamiennej, pragnął kupić Krzesławice. Jednak uprzedził go Kołłątaj, który w 1788 r. stał się ich właścicielem, przejmując jednocześnie cały sprzęt używany uprzednio przez Carosiego³⁶. Ten ostatni czuł się urażony z powodu niedoceny jego możliwości badawczych – dał wyraz rozżaleniu w anonimowym tekście *O górach*³⁷. Nadmienić trzeba, że Carosi wówczas nie miał formalnych praw do nabycia gruntów krzesławickich. Jednym z wymagań zakupu było posiadanie szlachectwa, a to Carosi uzyskał wraz z herbem dopiero w 1787 r. z rąk prymasa Michała Jerzego Poniatowskiego. Skierowany również przez niego do Czeladzi, został w kolejnym roku mianowany wójtem³⁸. W archiwum Czartoryskich w Krakowie znajduje się rękopis potwierdzający nadanie tej godności Carosiemu³⁹.

Już jako polski szlachcic znalazł się w obozie zwolenników Konstytucji 3 Maja. W sferze gospodarczej po roku 1791 opowiadał się m.in. za powstaniem kanału, który miał połączyć Pilicę z Wartą. Budowa owego kanału miała przyczynić się do rozwoju gospodarki Rzeczypospolitej. W 1792 r. złożył przysięgę na wierność konstytucji jako nauczyciel akademicki Szkoły Głównej Koronnej (obecnie Uniwersytet Jagielloński)⁴⁰. Carosi niewątpliwie włączył się, z wielką nadzieją, w nurt przemian ustrojowych mających na celu naprawę Rzeczypospolitej. Niejednokrotnie w swoich rozprawach politycznych, które wydał jeszcze przed rozpoczęciem obrad Sejmu Wielkiego, zamieszczał uwagi traktujące o potrzebie ochrony lasów, podnoszeniu poziomu gospodarczego wsi, poprawie doli chłopów, odebraniu wielu zawodów miejskich Żydom. Wśród tych pism niepoślednią rolę reformatorską odegrały m.in. *Listy przyjacielskie*, wspomniany artykuł *O Górach* oraz szerszy tekst o stanie podkrakowskiego rolnictwa.

³⁴ Z. Wójcik, *Carosi Jan Filip*, [w:] *Słownik Biograficzny Techników Polskich*, red. J. Piłatowicz, t. XXII, Warszawa 2011, s. 15.

³⁵ Tamże.

³⁶ Z. Wójcik, dz. cyt., s. 15.

³⁷ J. Róziewicz, dz. cyt., s. 226.

³⁸ E. Sołtysik, dz. cyt.

³⁹ W. Kwaśniak, *Karosy – może ostatni wójt w Czeladzi*, „Zeszyty Czeladzkie” 1999, nr 6, s. 37.

⁴⁰ M. Pieczara, *Włosi w Polsce Stanisława Augusta. Słownik obecności*, Warszawa 2012, s. 96.

Carosiego poznajemy jako świetnego pióra reportażystę. Do roku 1786 dał się poznać jako autor o nieprzeciętnym dorobku pisarskim. Publikował zarówno w językach niemieckim, francuskim, jak i polskim. Jego dzieła miały szeroki rezonans wśród elity intelektualnej państw europejskich. W toku swoich prac i doświadczeń górniczych przysposobił ogromną kopalnię wiedzy, którą następnie przelał na papier i opublikował. Swoje dokonania zawarł w dziełach: *Essai d'une lithographie de Młocin écrit à Varsovie en 1777* (Drezno 1777); *Beiträge zur Naturgeschichte der Niederlausitz ins besondere aber des Mineralreichs derselben* (Lipsk 1779); *Bruchstücke* (Wrocław 1779) oraz *Reisen durch verschiedene polnische Provinzen, mineralogischen und anderen Inhalts* (Lipsk 1781–1784). Na uwagę zasługuje rozprawa opublikowana w wersji francuskiej pt. *Sur la génération du silex et du quartz en partie. Observations faites en Pologne* (Kraków 1783) oraz jej niemiecka edycja *Ueber die Erzeugung des Kiesels und des Quarzes zum Theil beobachtet in Polen* (Lipsk).

Obok obcojęzycznych wydań, Carosi wydał druki w języku polskim: wspomniane *Listy przyjacielskie* (Warszawa 1781); kilka anonimowych jego autorstwa artykułów: *Z historii naturalnej w górach; o stanie podkrakowskiego rolnictwa*⁴¹. Można przypuszczać, że anonimowych tekstów jego wydania było więcej, przypisuje się mu także autorstwo listu umieszczonego w „Magazynie Warszawskim” pt. *Wiadomość o Soli przez iednego Obywatela Polskiego*⁴².

Carosi zdecydowanie należał do grona ciekawych postaci doby polskiego oświecenia, które w dużej mierze ukształtowało się pod wpływem jego poglądów, skierowanych na dobro i pożytek naszego kraju. Jako jeden z najwybitniejszych poliglotów XVIII w. wniósł niemały wkład w specyfikę europejskiej kultury, determinując przez to ludzkie kulturotwórcze działania. Niejednokrotnie jego pisma polityczne rozbudzały nadzieje na odrodzenie z upadku Rzeczypospolitej.

Splot wydarzeń, który doprowadził Rzeczypospolitą do upadku rozpoczął nowy etap w życiu Carosiego. Były kapitan w 1792 r. poślubił Ludwikę Aleksandrę, córkę majora wojsk koronnych – Jana Bogusława i Aleksandry z Russockich Gruszczyńskich⁴³. 8 listopada 1790 r. przyszłe małżeństwo dokonało spisania intercyzy na Zamku Królewskim na Wawelu w Krakowie. Ludwika Aleksandra Carosi, otrzymawszy pierwotnie od swoich rodziców sumę 10 tys. zł pl., ofiarowała ją swojemu przyszłemu mężowi. Para począt-

⁴¹ I. Z. Siemion, *Jeszcze raz o rodowodzie...*, s. 114.

⁴² Tamże, s. 121.

⁴³ J. Różewicz, Z. Wójcik, dz. cyt., s. 230.

kowo mieszkała w dobrach emfiteutycznych, położonych niedaleko śląskiego Bytomia⁴⁴. Jednak koleje lat dziewięćdziesiątych rzuciły Jana Filipa i Ludowikę Aleksandrę na Mazowsze. Na terenach przyszłego powiatu siedleckiego Carosi zakupił wieś Sosnowe w ziemi liwskiej. Prawdopodobnie zakup ten uczynił za rekomendacją któregoś z urzędników króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, bowiem w tym rejonie osiedliło się wielu innych urzędników królewskich. Według *Słownika Geograficznego...* z roku 1890, fachowiec królewski zakupił 961 mórg ornych oraz tyle samo innego rodzaju gruntów⁴⁵. Oprócz zabudowań dworskich dobra Carosiego posiadały browar i karczmę. Majątkiem Carosiego zarządzał Jan Mączyński⁴⁶.

Owoce małżeństwa Jana i Ludowiki było dwóch synów i dwie córki: Bogusław Józef Sekstus (ur. 27 marca 1797 r.) i Jan Filip (pogrobowiec, ur. w 1799 r.) oraz Maria Julia Aleksandra Angela (ur. 23 października 1794 r.) i Ludomiła Elżbieta (ur. 27 maja 1796 r., zmarła w dzieciństwie). Najstarszą córkę wychowywali dziadkowie w majątku pod Staszowem. Po śmierci ojca obaj synowie zostali oddani na nauki do kaliskiego Korpusu Kadetów. Bogusław Józef Sekstus Carosi, na podstawie odbytego w dniach 25–28 lipca 1810 r. egzaminu, otrzymał srebrny wieniec⁴⁷. W 1836 r. Bogusław Józef Sekstus ożenił się z Julią Wierusz Kowalską, zaś dwa lata później wylegitymował się ze szlachectwa⁴⁸. Jako najstarszy z synów odziedziczył dobra w Sosnowem. Pozostawił trzech synów i córkę: Antoniego, Ludwikę Bronisławę, Jana Lucjana, Bronisława Melchiora Aleksa. Około 1850 r. Bogusław Józef Sekstus wraz z rodziną, sprzedając uprzednio majątność w Sosnowem, zamieszkał w drugim majątku niedaleko Siennicy – w Lasominie⁴⁹.

Jan Filip Carosi sprawował cywilny urząd municypalny miasta stołecznego Warszawy. Poślubił w 1821 r. Eleonorę Barbarę Ciechomską⁵⁰. Zmarł dosyć szybko, w wieku 41 lat. Pochowano go na cmentarzu ewangelicko-reformowanym w Warszawie⁵¹.

⁴⁴ I. Z. Siemion, *Jeszcze raz o rodowodzie...*, s. 108.

⁴⁵ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych ziem słowiańskich*, red. B. Chlebowski, W. Walewski, t. XI, Warszawa 1890, s. 95.

⁴⁶ *Inwentarz po śmierci J. F. Carosiego z dn. 14 lipca 1799 roku*, zbiory prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

⁴⁷ Dodatek do „Gazety Korrespondenta Warszawskiego i Zagranicznego”, Warszawa 1810, s. 1119.

⁴⁸ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. II, Warszawa 1905, s. 127.

⁴⁹ Informacja p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ „Kurier Warszawski” 1840, nr 306, s. 1.

Wszyscy mężczyźni potomkowie Carosiego aktywnie uczestniczyli w powstaniu styczniowym. W środowisku warszawskim uznaniem cieszył się Bronisław Carosi, który uczestniczył w Zjeździe Delegatów Stowarzyszeń Weteranów roku 1863. Zasiadał on również w ławach komisji lokalnych, których zadaniem było odznaczenie osób, które mężnie walczyły w zrywie narodowym w 1863 r.⁵²

Jan Filip Carosi zmarł 3 lutego w 1799 r. w Woli Wodyńskiej, w domu Jana Ferdynanda Naxa⁵³. Pochowano go na szlacheckim cmentarzu na terenie parafii Wodynie. Obok syna miejsce spoczynku na cmentarzu w Wodyniach znalazła matka Carosiego, która zmarła w Sosnowem 16 stycznia 1807 r. Po śmierci matki Carosiego, Aleksandra Ludowika powtórnie wyszła za mąż za Stanisława Buyno. Ceremonia ślubna odbyła się w 1807 r.⁵⁴ Wincenty Załuski⁵⁵ otrzymał stanowisko prawnego opiekuna osieroconych dzieci⁵⁶. Oryginalny nagrobek Carosiego uległ zniszczeniu w latach osiemdziesiątych XX w. Został on odnowiony przez miejscowego murarza, który nie dostosował się do zasad dawnej architektury. Obecnie brakuje słynnego zawołania umieszczonego pierwotnie na mogile Carosiego:

*Bogu Najlepszemu, Najwyższemu
Stań przechodniu, niezwykle prochy depczesz
Tu Pochowany Jest
Mąż zdolny i utalentowany wielu dzieł i wynalazków autor
Jan Filip z Carosio
Wsi Sosnowe nabywca
noty wszelkie pielęgnujący.
Wykształcony i kompetentny
Zwłaszcza w mineralogii biegły. Urodzony w Rzymie 18 maja 1744 roku
Zmarł 2 lutego 1799 roku⁵⁷*

Nadmienić trzeba, że aktualnie zostały podjęte prace mające na celu przywrócenie oryginalnego kształtu nagrobka Jana Filipa. Renowacji ma do-

⁵² J. Załączny, *Weteran Powstania Styczniowego Mamert Wandalii z harcerzem*, „Nasze Korzenie” 2013, nr 4, s. 59.

⁵³ *Inwentarz po śmierci...*

⁵⁴ J. Róziewicz, Z. Wójcik, dz. cyt., s. 231.

⁵⁵ Wincenty Załuski był właścicielem Wodyń w dobie upadku Rzeczypospolitej.

⁵⁶ J. Róziewicz, Z. Wójcik, dz. cyt.

⁵⁷ Treść inskrypcji podano za T. Lubomirskim, *Księga Ziemi Czerskiej 1404–1425*, Warszawa 1789, s. 12–13. Tłumaczenia tekstu łacińskiego dokonał Zbigniew Zwolski, lekarz urodzony w Wodyniach.

konać siedlecki konserwator zabytków. Na ten cel uzyskano niewielką sumę funduszy pochodzących z małego projektu unijnego.

Obraz Jana Filipa Carosiego zachował się do chwili obecnej i znajduje się w Muzeum Diecezjalnym w Siedlcach. Wykonał go nieznany malarz, pochodzący prawdopodobnie z pracowni Bacciarellego. Portret pochodzi z drugiej połowy XVIII w. Centralny panel obrazu przedstawia królewskiego specjalistę na tle otaczającej go przyrody. Pozujący ukazany jest w stroju wojskowym (ponoć jest to wicemundur prefekta Szkoły Kadetów). Obok postaci porzucane są narzędzia przyrodnicze i książki. Kompozycja dzieła być może jest zaszyfrowanym komunikatem masońskim. Świadczą o tym niektóre elementy obrazu, jak np. ulokowana na drugim planie świątynia antyczna i typowe symbole wolnomularskie w otoczeniu Jana Filipa. Obraz niewątpliwie należy do ciekawej galerii dzieł końca XVIII w. i zasługuje na ocenę munduroznawcy i historyka sztuki.

Biography Outline of Jan Filip Carosi (1744–1799) in the Light of Family Documents

Abstract

The article is about Jan Filip Carosi (1744–1799), who was an outstanding geologist, mineralogist, landlord, soldier and merited director of mining industry in the Republic of Poland. The work has mostly been based on information included in original documents which are currently stored in a private archive of Ms Joanna Gwiazdowska of Moraczewski (a great-great-great-granddaughter of Jan Filip Carosi). Using preserved documents, we can supplement gaps in our character's biography. A calendar of life and service of Jan Filip Carosi, which I have systematized and put in a chronological order, is a sort of a chronicle whose purpose is to present facts, without pursuing a more profound analysis of causal relations occurring between them. Submitting the text to print, I do realize that my article is rather a source for biographers than a biography. For the above reason, incompleteness of the study should be apparent to everyone. As interest in Jan Filip Carosi has been constantly growing, studying archival resources presented herein may be important to understand whom his ancestors were as he was a charming man of numerous qualities of the mind who first inspired people surrounding him and then future researchers. Due to the above, it was a necessary task to prepare an annex at the end of the dissertation with the help of which a reader may learn about the cited archives of the Italian family on his or her own.

Key words: curator, geologist, mineralogist, The Republic of Poland

Очерк биографии Яна Филиппа Каросси (1744–1799) на фоне семейных документов

Абстракт

Героем настоящей статьи является Ян Филипп Каросси (1744–1799) – знаменитый геолог, минералог, владелец земель, солдат и заслуженный директор горнодобывающей промышленности Речи Посполитой. Содержание работы в большей степени включает информацию, содержащуюся в оригинальных документах, которые на сегодняшний день находятся в частном архиве Иоанны Гвиздзовской из рода Морачевских (праправнучки Яна Филиппа Каросси). Используя документы, которые довольно хорошо сохранились, мы можем заполнить пробелы в биографии нашего героя. Обработанные мной календари жизни и службы Яна Филиппа Каросси, систематизированны в хронологическом порядке и сейчас представляют собой особый вид хроники, заданием которой является показать факты без особого анализа причинно-следственных связей. Отдавая текст в печать, я очень хорошо представляю себе, что он является не биографией, а материалом для биографов. Поэтому для всех должно быть очевидным, что статья не закончена. Интерес к особе Яна Филиппа все также растет. Следовательно, ознакомление с представленными мной архивными материалами может быть существенным с точки зрения понятности, кем были предки человека, владеющего множеством умственных способностей, который сначала вдохновил людей собственного окружения, а затем и будущих исследователей. В связи с этим необходимо было представить в конце работы приложение, с помощью которого читатель самостоятельно может познакомиться с предложенными архивными документами итальянской семьи.

Ключевые слова: хранитель, геолог, минералог, Речь Посполитая

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Oryginał aktu małżeństwa Marianny Julii Massucci i Piusa Carosiego*, Rzym 1742.
- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Oryginał listu Juliusza Cezarego Carosi do Marianny Julii Carosi z domu Massucci*, Rzym 1772.
- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Oryginał intercyzy zawartej między Ludowiką Gruszczyńską a Janem Filipem Carosim*, Kraków 1790.
- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Oryginał inwentarza spisane go po śmierci J. F. Carosiego z dnia 14 lipca 1799 roku*.

Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Księga hipoteczna Sosnowego*, syg. 387.

Źródła drukowane

- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Odpis nadania J. F. Carosiemu szarży i patentu z 1776 r.*
- Archiwum prywatne p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej, *Testament Ludowiki z Gruszczyńskich Carosi, Kraków 1800.*
- Bernoulli J., *Podróż po Polsce, 1778*, [w:] *Polska Stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. W. Zawadzki, t. I, Warszawa 1963.
- Crollanza G., *Dizionario Storico-Blasonico delle Famiglie Nobili e Notabili Italianae*, vol. I, Bologna 1886.
- Carosi J. F., *Listy przyjacielskie*, Warszawa 1781.
- Czerniakowska M., *Jan Uphagen (1731–1802) bibliofil i miłośnik nauk przyrodniczych*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2002, nr 47.
- Estreicher K., *Bibliografia Polska*, t. IV, Kraków 1896.
- Fedorowicz Z., *Zarys rozwoju fizjografii Polski ze szczególnym uwzględnieniem faunistyki (od czasów najdawniejszych do roku 1918)*, „Memorabilia Zoologica”, z. 10, Wrocław 1963.
- Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego. Dodatek do Gazety Korrespondenta Warszawskiego i Zagranicznego*, red. S. Jażdżewski, nr 68, Warszawa 1810.
- Jan Bernoulli w Polsce 1788*, „Gazeta Lwowska” 1876, nr 59.
- Jasiuk J., *Symposium ICOFHTEC na temat historii górnictwa i hutnictwa*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1979, nr 24.
- „Kurier Warszawski” 1840, nr 306.
- Księgi zejścia parafii Wodynie*, Akt zgonu Jana Filipa Carosiego z 1799.
- Księgi zejścia parafii Wodynie*, Akt zgonu Marianny Julii Carosi z 1807.
- Kwaśniak W., *Karosy – może ostatni wójt w Czeladzi*, „Zeszyty Czeladzkie” 1999, nr 6.
- Lubomirski T., *Księga Ziemi Czerskiej 1404–1425*, Warszawa 1879.
- Małachowski-Lempicki S., *Wykaz polskich łóz wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738–1821*, Kraków 1929.
- Mizigier Z., *Powstanie i rozwój Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Część I*, Warszawa 1977.
- Najnowsze poszukiwania soli w Królestwie Polskim*, „Kurier Warszawski” 1880, nr 181.
- Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. II, Warszawa 1905.
- Peplówki S., *Galicjana 1778–1812*, Lwów 1896.
- Pieczara M., *Włosi w Polsce Stanisława Augusta. Słownik obecności*, Warszawa 2012.
- Róziewicz J., *Jan Filip Carosi i jego kontakty z Cesarską Akademią Nauk w Petersburgu*, „Przegląd Geologiczny” 1975, nr 23.
- Róziewicz J., Wójcik Z., *Listy Jana Filipa Carosiego do Cesarskiej Akademii Nauk w Petersburgu*, „Prace Muzeum Ziemi. Prace z Zakresu Historii Nauk Geologicznych”, seria C, z. 21, Warszawa 1976.

- Różewicz J., Wójcik Z., *O Janie Filipie Carosim: na marginesie artykułu Ignacego Z. Siemiona*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1975, nr 20.
- Różański W., *Protokoły Posiedzeń Komisji Kruszcowej 1782–1787*, red. W. Różański, Kraków 1987.
- Siemion I. Z., *Jan Filip Carosi (1744–1801?): szkic biograficzny*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1974, nr 19.
- Siemion I. Z., *Jeszcze raz o rodowodzie Jana Filipa Carosiego (Karoziiego)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2004, nr 49.
- Smoleński S., *Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce wieku XVIII*, Warszawa 1887.
- Waga A., *O Janie Filipie Karozym i Karolu Pertesie, dwóch naturalistach polskich pod Stanisławem Augustem*, „Biblioteka Warszawska. Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi”, t. IV, Warszawa 1843.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych ziem słowiańskich*, red. B. Chlebowski, W. Walewski, t. XI, Warszawa 1890.
- Sołtysik E., *Z historii Siewierza. Szlachta Siewierska – Jan Filip Carosi (1744–1799)*, „Kurier Siewierski” 2009, nr 24.
- Szczepański, *Modernizacja górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim w I połowie XIX wieku. Rola specjalistów niemieckich i brytyjskich*, Kielce 1997.
- Załączny J., *Weteran Powstania Styczniowego Mamert Wandalii z harcerzem*, „Nasze Korzenie” 2013.
- Załęski S., *O masonii w Polsce*, Kraków 1889.
- Gągól J., *Mniej znani prekursorzy świętokrzyskiej geologii*, <http://www.institut-genea-logii.com.pl/index.php?mod=artykuly&id=2&itemid=164>, dostęp: 28.10.2015.

Marlena Kamecka, mgr historii, doktorantka w Instytucie Historii Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

e-mail: menka2010wp.pl@wp.pl

Aneks

Dokument 1. List Juliusza Cezarego Carosiego do Marianny Julii z Massuccich Carosi z 21 marca 1772 r., s. 1. Źródło: Fotografia pochodzi z archiwum rodzinnego p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

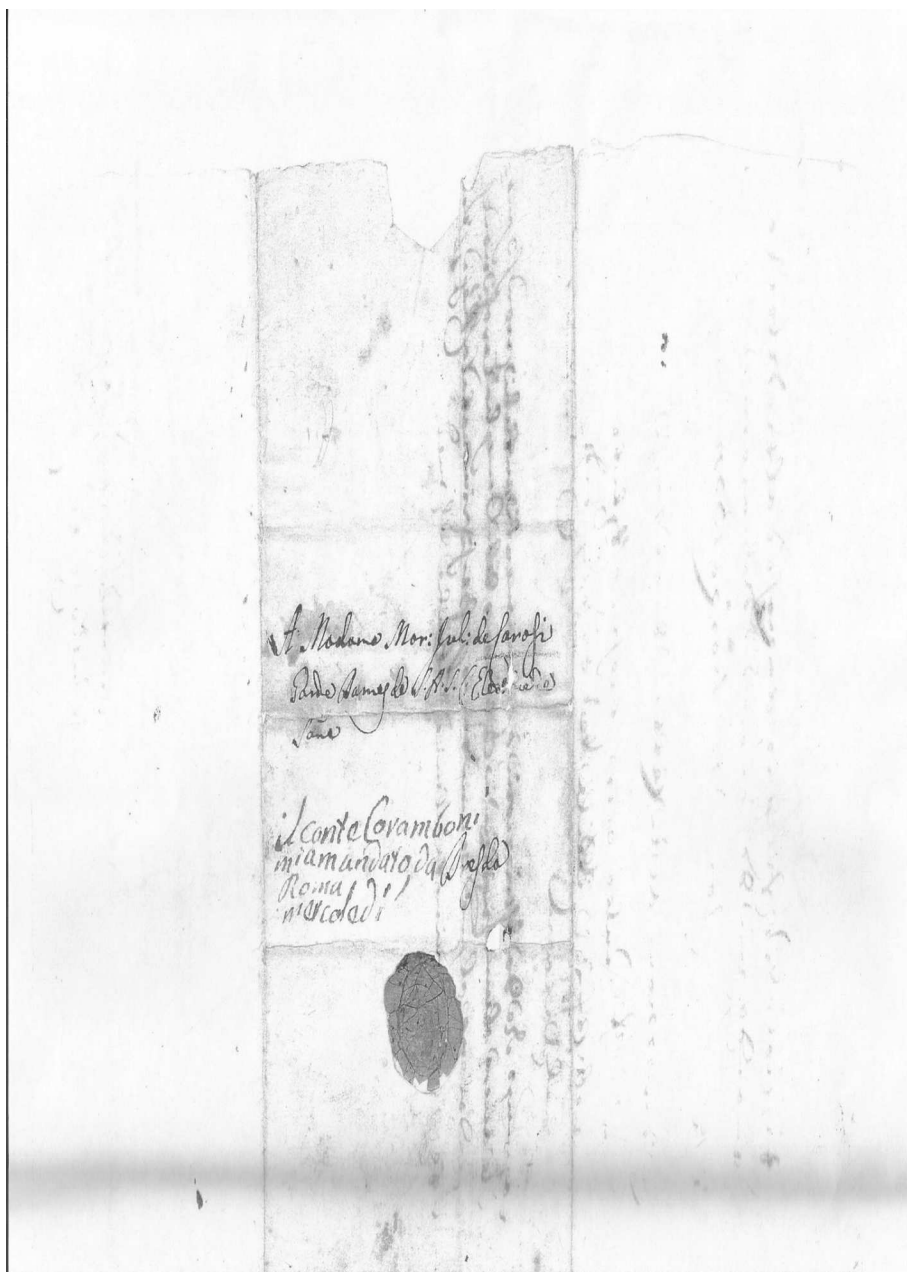
Sigliolo figlio di Filippo, anagrafo d'altro dilettante
 anagrafo di via de' Lionardi di S. Marconi
 di via. Roma il 14. Marzo 1774

In direzione della R. Accademia de' Medici
 Al Sig. Giulio Cesare Casoli Sottile
 nella officina di via de' Lionardi di S. Marconi
 nella Piazza

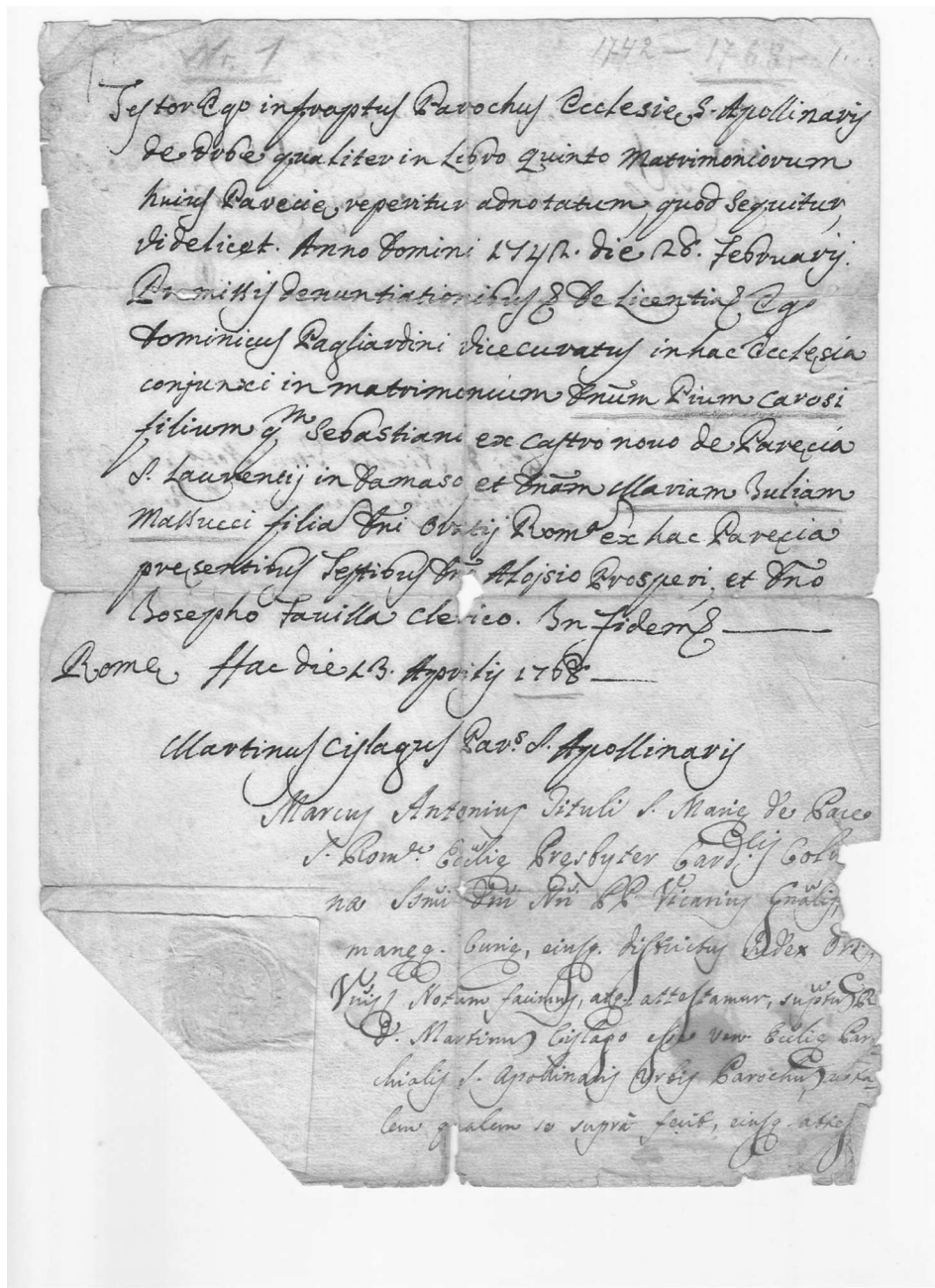
Sapete che ho in collezione di monumenti antichi non pochi
 e alcuni di questi in Capellano della Chiesa di S. Maria
 se ne sono alcuni venuti in vendita per primo a S. Maria
 e per questo ho in vendita alcune di quelle del med.

Inno
 Sinib. ebbly. Cognato
 Giulio Cesare Casoli

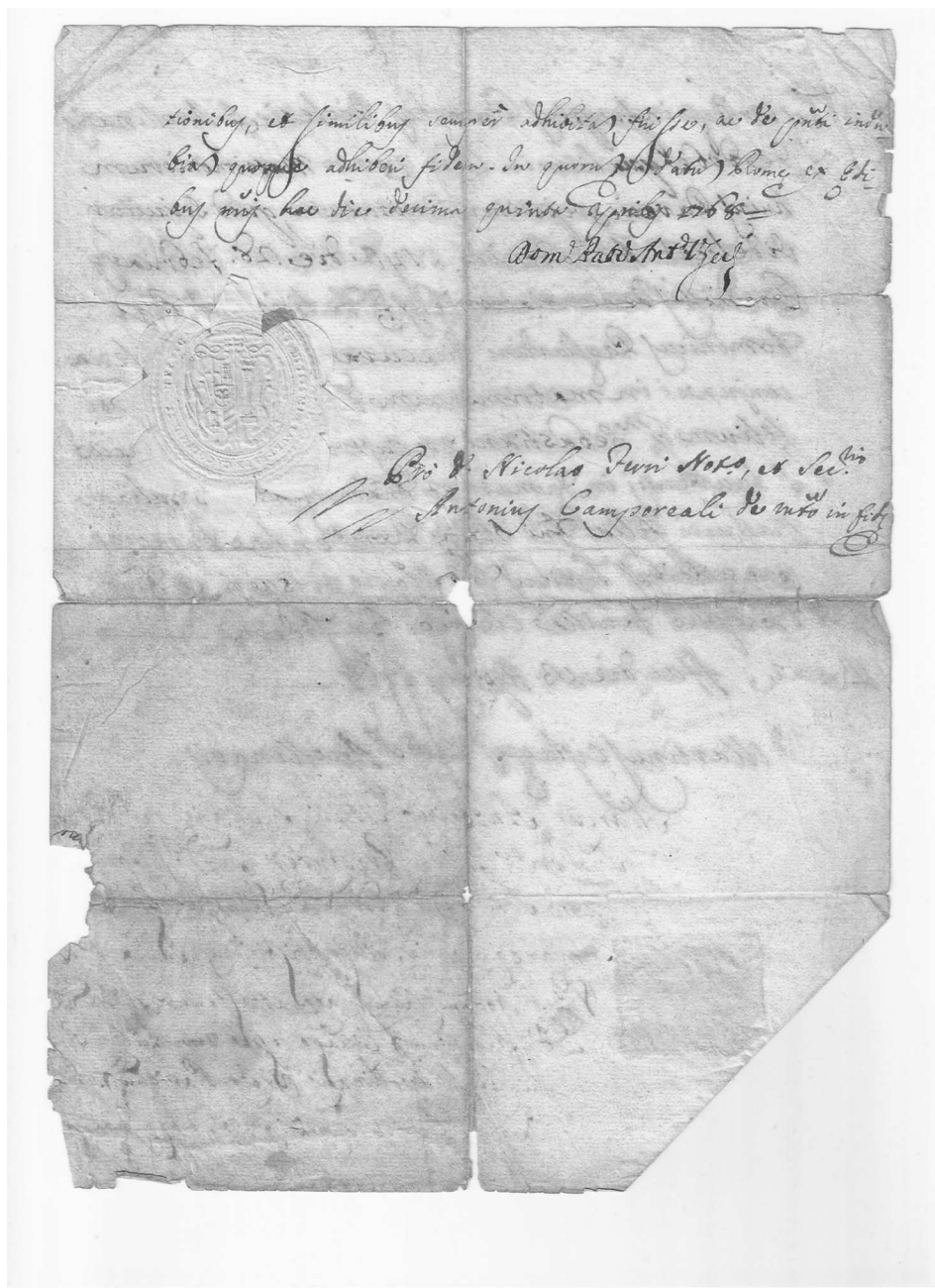
Dokument 1, s. 3.

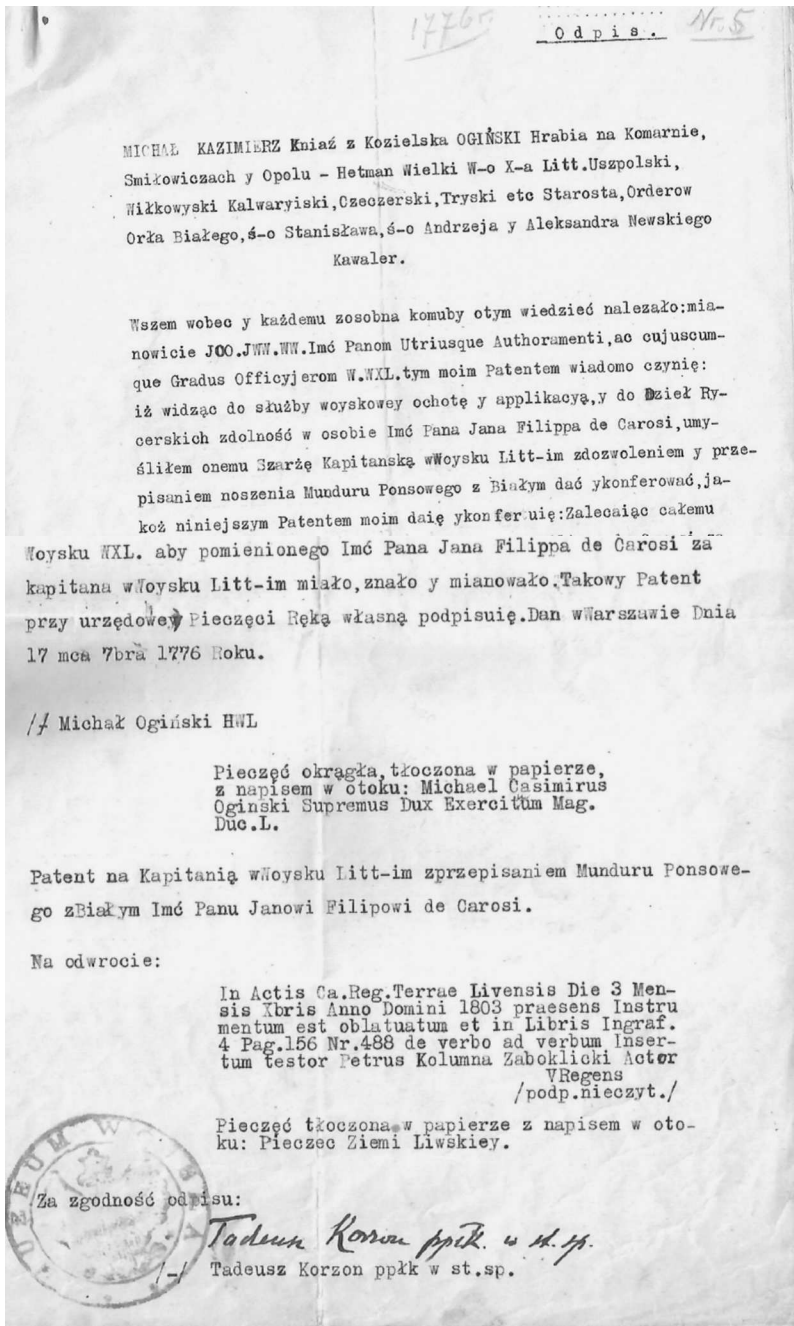
Dokument 1, s. 4.

Dokument 2. Akt małżeństwa P. Carosiego i M. J. Massucci, s. 1. Źródło: Fotografia pochodzi z archiwum rodzinnego p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.

Dokument 2, s. 2.

Dokument 3. Odpis nadania patentu i szarży kapitańskiej J. F. Carosiemu. Źródło: Fotografia pochodzi z archiwum rodzinnego p. Joanny z Moraczewskich Gwiazdowskiej.